

Octombrie 2020

Această fișă nu obligă Curtea și nu este exhaustivă

Folosirea forței pentru menținerea ordinii în timpul demonstrațiilor

Folosirea forței pentru menținerea ordinii în timpul demonstrațiilor, în anumite circumstanțe, poate fi problematică din punct de vedere al [Convenției europene a drepturilor omului](#), în special în raport cu dreptul la viață, interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante, libertatea de exprimare și libertatea de întrunire.

Dreptul la viață (art. 2 din Convenția europeană a drepturilor omului)

Sandru și alții împotriva României

8 decembrie 2009

Această cauză a avut ca obiect revoluția populară de la Timișoara din 1989, prima dintr-o serie de demonstrații care au dus la înlăturarea regimului comunist român. Primii doi reclamânți și soțul celei de-a treia reclamante, care participaseră la acele demonstrații, au fost grav răniți prin împușcare. Fratele celei de-a patra reclamante a fost împușcat mortal. Toți reclamânții s-au plâns de ineficiența anchetei privind reprimarea violentă a acestei revoluții. În special, aceștia au susținut că procedura nu s-a desfășurat în mod corespunzător deoarece, din cauza poziției ocupate de acuzați în noul regim instaurat în România după 1989, autoritățile au fost reticente să facă cercetări în cauză.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 2** din Convenția europeană a drepturilor omului sub aspect procedural (anchetă), constatând că autoritățile naționale nu au acționat cu nivelul necesar de diligență. Aceasta a reamintit, în primul rând, că obligația de a proteja viața pe care o impune art. 2 din Convenție necesită, implicit, să se efectueze prompt o anchetă oficială corespunzătoare și eficientă atunci când recurgerea la forță letală împotriva unei persoane a pus în pericol viața acesteia. În această cauză, fără să ignore complexitatea incontestabilă a cauzei, Curtea a considerat totuși că miza politică și socială nu poate justifica durata anchetei, așa cum a susținut Guvernul român. Dimpotrivă, importanța sa pentru societatea românească ar fi trebuit să determine autoritățile interne să soluționeze dosarul prompt, fără întârzieri inutile, pentru a preveni orice aparentă toleranță a faptelor ilegale sau aparentă coluziune în săvârșirea acestora.

Giuliani si Gaggio împotriva Italiei

24 martie 2011 (Marea Cameră)

Această cauză a avut ca obiect moartea fiului și fratelui reclamantilor ca urmare a împușcării sale de un membru al forțelor de ordine în timpul participării la ciocnirile violente de la Summitul G8 de la Genova din iulie 2001. În special, reclamantii au susținut că decesul persoanei în cauză a fost cauzat de folosirea excesivă a forței, că existau deficiențe în cadrul normativ intern, că organizarea operațiunilor de menținere și restabilire a ordinii publice a fost deficitară și că autoritățile nu au efectuat o anchetă eficientă cu privire la deces.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 2** (dreptul la viață) din Convenție în ceea ce privește recurgerea la forță letală, constatând că recurgerea la forță de către carabinier a fost absolut necesară în sensul Convenției. În special, Curtea a observat că acel carabinier care a tras focurile de armă se confruntase cu un grup de demonstrați care desfășurau un atac ilegal și foarte violent asupra autovehiculului în care acesta era blocat. Curtea a considerat că acesta a acționat cu convingerea sinceră că în pericol se aflau propria sa viață și integritate corporală, precum și viața și integritatea corporală a colegilor săi, ca urmare a agresiunii la care erau supuși. De asemenea, reieșea clar din elementele aflate la dispoziția sa că respectivul carabinier a formulat somații ținând arma într-un mod vizibil și că a tras focurile de armă doar în condițiile în care agresiunea a continuat. În aceste împrejurări, recurgerea la un mijloc de apărare potențial letal, precum împușcăturile, a fost justificată. Curtea a hotărât, de asemenea, că **nu a fost încălcat art. 2** în ceea ce privește cadrul legal intern privind recurgerea la forță letală sau în ceea ce privește armele puse la dispoziția forțelor de ordine în timpul Summitului G8. În mod similar, Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 2** în ceea ce privește organizarea și planificarea operațiunilor poliției la Summitul G8, constatând că autoritățile italiene nu și-au încălcat obligația de a face tot ce se putea aștepta în mod rezonabil din partea lor pentru a asigura nivelul de protecție necesar în timpul operațiunilor care implicau un risc potențial de recurgere la forță letală. În final, Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 2** în ceea ce privește pretinsa lipsă a unei anchete efective cu privire la deces.

Ataykaya împotriva Turciei

22 iulie 2014

Această cauză a avut ca obiect decesul fiului reclamantului, cauzat de o grenadă lacrimogenă folosită de forțele de ordine în timpul unei demonstrații ilegale. În special, reclamantul a susținut că decesul fiului său s-a datorat folosirii excesive a forței și nu a făcut obiectul unei anchete eficiente din partea autorităților. De asemenea, a susținut că nu avea la dispoziție nicio cale de atac efectivă în dreptul intern care să îi permită să îl cheme în judecată pe autorul focului de armă letal.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 2** din Convenție sub aspect material (dreptul la viață) și aspect procedural (anchetă). Aceasta a hotărât, în special, că în prezenta cauză nu există nicio dovadă că folosirea forței letale împotriva fiului reclamantului a fost absolut necesară și proporțională, nici că forțele de ordine au arătat vigilența necesară pentru a se asigura că orice risc la adresa vieții a fost redus la minim. De asemenea, a considerat că nu s-a efectuat nicio anchetă serioasă la nivel național pentru identificarea autorului împușcării letale. În plus, în temeiul **art. 46** (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, Curtea, reluând constatările formulate în hotărârile *Abdullah Yaşa și alții și Izci* (a se vedea infra, „Interzicerea tratamentelor inumane ori degradante”), a subliniat necesitatea de a consolida, fără întârziere, garanțiile folosirii corecte a grenadelor lacrimogene pentru a reduce la minim riscul de deces și vătămare corporală legate de folosirea acestora. În această privință, Curtea a subliniat că folosirea necorespunzătoare a acestor arme potențial letale în timpul demonstrațiilor risca să genereze încălcări similare celor din această cauză cât timp sistemul turc nu va respecta cerințele Convenției. De asemenea, Curtea a considerat că, pentru punerea în aplicare corespunzătoare a hotărârii sale, ar trebui luate măsuri de anchetă suplimentare sub supravegherea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, pentru identificarea și, după caz, pedepsirea celor vinovați de decesul fiului reclamantului.

Mocanu si alții împotriva României

17 septembrie 2014 (Marea Cameră)

A se vedea infra, „Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante”.

Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante (art. 3)

Demonstrații

Oya Ataman împotriva Turciei

5 decembrie 2006

În aprilie 2000, reclamanta, avocată și membră a Consiliului de administrație al Asociației pentru Drepturile Omului, a organizat o demonstrație la Istanbul, sub forma unei parade urmate de o declarație în fața presei, în semn de protest împotriva așa-numitului proiect de penitenciare „de tip F” (care prevedea spații de locuit pentru 1–3 persoane în loc de dormitoare). Reclamanta s-a plâns în special de folosirea gazului lacrimogen, cunoscut ca „spray iritant-lacrimogen”, pentru dispersarea grupului de demonstrați.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că nu exista nicio probă care să susțină afirmațiile reclamantei privind relele tratamente. Curtea a observat, în primul rând, că „sprayul iritant-lacrimogen” este folosit în statele membre ale Consiliului Europei pentru a controla, sau chiar dispersa, demonstrațiile în cazul în care acestea riscă să scape de sub control. Acest gaz nu se număra printre gazele toxice enumerate în anexa la Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora, din 1993. Cu toate acestea, Curtea a constatat că folosirea acestui gaz putea cauza efecte secundare neplăcute, precum probleme respiratorii, grețuri, vărsături, iritația căilor respiratorii, iritații ale canalelor lacrimale și ale ochilor, spasme, dureri toracice, dermatite sau alergii. În această cauză, Curtea a constatat că reclamanta nu a prezentat niciun raport medical pentru a demonstra efectele adverse pe care le-ar fi suferit după ce a fost expusă la gaz. Eliberată la scurt timp după arestarea sa, nu a încercat nici măcar să meargă la medic pentru examinare.

Balçık și alții împotriva Turciei

29 noiembrie 2007

În august 2000, cei șapte reclamanti s-au întrunit la Istanbul împreună cu alte 39 de persoane pentru a da presei o declarație de protest față de așa-numitele penitenciare „de tip F” (care prevedeau spații de locuit pentru 1–3 persoane în loc de dormitoare). Demonstrații au fost informați de poliție că adunarea lor era ilegală deoarece autoritățile nu au primit declararea prealabilă, iar demonstrația era de natură să submineze ordinea publică. Poliția le-a adresat somații să se disperseze. Demonstrații nu s-au conformat și au încercat să își continue marșul. Reclamantii s-au plâns în special de arestarea lor în timpul demonstrației.

Cu privire la cinci dintre reclamanti, Curtea a constatat că nu au prezentat niciun raport medical și niciun alt element care să probeze susținerile lor privind relele tratamente. Prin urmare, Curtea **a respins capetele de cerere** formulate de aceștia **în temeiul art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție. În schimb, cu privire la celelalte două reclamante, Guvernul turc a recunoscut că vătămarea corporală a acestora a fost cauzată de folosirea forței de către poliție în timpul demonstrației. În cazul acestora, observând în special că nu se putea afirma că forțele de securitate au fost constrânse să reacționeze fără să fi avut posibilitatea de a se pregăti și că nu există în dosar nicio probă că demonstrații reprezentau un pericol pentru ordinea publică, Curtea a hotărât că Guvernul nu a prezentat argumente convingătoare și credibile care ar putea explica sau justifica măsura în care s-a folosit forța împotriva persoanelor în cauză, ale căror vătămări corporale au fost atestate prin rapoarte medicale. Prin urmare, statul era răspunzător pentru aceste vătămări corporale și, în consecință, **a fost încălcat art. 3** din Convenție în privința celor două reclamante.

Gazioğlu și alții împotriva Turciei

17 mai 2011

Cei patru reclamanți din această cauză s-au declarat victime ale relelor tratamente aplicate de polițiștii care i-au arestat în timpul unei demonstrații organizate în 2003 pentru a protesta împotriva propunerilor Guvernului turc de a trimite soldați pentru a participa la invadarea Irakului.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție în privința a doi dintre reclamanți. Aceasta a observat, în special, că vătămrile corporale suferite de aceștia din urmă, la nivelul feței și, respectiv, al capului, au atins gradul minim de gravitate pentru a intra sub incidența art. 3 din Convenție. În plus, întrucât Guvernul turc a recunoscut că vătămrile au fost cauzate de polițiști, era responsabilitatea Guvernului turc să demonstreze că recurgerea la forță a fost strict necesară ca urmare a comportamentului reclamanților și că forța nu a fost excesivă. Cu toate acestea, era evident că procurorul nu a făcut niciun demers serios pentru a stabili circumstanțele folosirii forței sau cauza vătămarilor corporale suferite de persoanele în cauză. Prin urmare, având în vedere faptul că, pe lângă pretinsul „comportament agresiv” al unor demonstranți, Guvernul nu a prezentat nicio justificare pentru a explica recurgerea la forță și faptul că reclamanții nu săvârșiseră o infracțiune – fapt confirmat prin achitarea lor de către instanța penală –, Curtea a considerat disproporționată forța folosită de polițiști, care a cauzat vătămarea celor doi reclamanți.

A se vedea hotărârea **Akgöl și Göl împotriva Turciei** din aceeași dată, în care cei doi reclamanți s-au plâns de intervenția jandarmilor în timpul unei demonstrații din 2002, la care participaseră ca studenți pentru comemorarea decesului unui alt student. Aceștia au fost ulterior arestați și urmăriți penal pentru participare la o demonstrație ilegală.

Ali Günes împotriva Turciei

10 aprilie 2012

Profesor în învățământul secundar și membru al Sindicatului cadrelor didactice și oamenilor de știință și al Confederației Sindicatelor Funcționarilor, reclamantul a participat în iunie 2004 la o demonstrație împotriva Summitului NATO care a avut loc în Istanbul. A susținut, în special, că poliția l-a lovit și l-a stropit cu gaz toxic după ce l-a arestat în timpul demonstrației, deși el și toate persoanele care îl însoțeau nu aveau arme și se comportau pașnic. S-a plâns, de asemenea, că autoritățile turce nu au examinat în mod corespunzător acuzațiile pe care le-a formulat împotriva poliției.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție sub aspect material, constatând că reclamantul a fost supus unor tratamente inumane și degradante. Curtea a considerat că autoritățile turce nu au justificat folosirea gazului iritant-lacrimogen după arestarea reclamantului de către poliție și că pulverizarea nejustificată de gaz pe fața sa cu siguranță i-a cauzat mari suferințe fizice și mintale. Curtea a observat, în special, că a avut deja posibilitatea de a examina problema folosirii gazului iritant-lacrimogen pentru menținerea ordinii și a luat act de efectele pe care acesta le-ar putea produce. În acord cu avizul Comitetului European pentru Prevenirea Torturii și Tratamentelor sau Pedepselor Inumane sau Degradante (CPT), care și-a exprimat îngrijorarea cu privire la folosirea acestui gaz de către forțele de ordine și a recomandat elaborarea în dreptul intern a unor norme clare privind folosirea acestuia, Curtea a subliniat în special că nu exista nicio justificare pentru folosirea gazului împotriva persoanelor arestate deja de poliție, cum era cazul reclamantului. Or, Guvernul turc nu a prezentat niciun motiv care să explice de ce gazul a fost folosit împotriva reclamantului după arestarea sa de către poliție. De asemenea, Curtea a hotărât în această cauză că **a fost încălcat art. 3** din Convenție sub aspect procedural, constatând că autoritățile nu au efectuat o anchetă eficientă cu privire la susținerile reclamantului.

Abdullah Yasa și alții împotriva Turciei

16 iulie 2013

În martie 2006, numeroase demonstrații ilegale au avut loc la Diyarbakır, ca urmare a decesului a 14 membri ai PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan) în timpul unei confruntări armate. Demonstrațiile au fost violente, soldându-se cu decesul a 11 demonstranți. Reclamantul, care avea 13 ani la momentul faptelor, a fost rănit la cap ca

urmare a folosirii unei grenade lacrimogene. În special, acesta s-a plâns că polițiștii au folosit o forță nejustificată.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție sub aspect material. Curtea a hotărât că nu s-a stabilit că folosirea forței la care a fost supus reclamantul a fost o reacție pe măsura situației, având în vedere cerințele art. 3 din Convenție și proporțională cu scopul urmărit, și anume dispersarea unei adunări care nu era pașnică. De fapt, gravitatea rănilor la nivelul capului reclamantului nu putea corespunde folosirii stricte de către polițiști a unei forțe pe care a impus-o comportamentul acestuia. În special, Curtea a observat că înregistrările video și toate probele existente la dosar au condus la concluzia că, în speță, demonstrația nu era una pașnică. Astfel, nu s-a ridicat nicio problemă specială în raport cu art. 3 ca urmare doar a folosirii gazului iritant-lacrimogen pentru dispersarea acestei adunări. Cu toate acestea, problema nu era doar folosirea gazului iritant-lacrimogen, ci lansarea unei grenade lacrimogene în direcția demonstrațiilor. Folosirea unei grenade acționate de un lansator generează riscul de rănire gravă, sau chiarucidere, dacă lansatorul de grenade este folosit necorespunzător. Prin urmare, având în vedere caracterul periculos al echipamentului folosit, Curtea a considerat că jurisprudența sa privind recurgerea la forță potențial letală trebuia să se aplice în acest caz. Operațiunile poliției, inclusiv lansarea grenadelor lacrimogene, trebuie să fie nu doar autorizate în temeiul legislației naționale, ci și suficient delimitate de acest drept, în cadrul unui sistem de garanții corespunzătoare și eficiente împotriva arbitrarității, a abuzului de forță și a accidentelor care pot fi prevenite. În plus, în temeiul **art. 46** (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, Curtea a constatat că, la momentul faptelor, legislația turcă nu conținea nicio dispoziție specifică privind folosirea grenadelor lacrimogene în timpul demonstrațiilor și că nu exista nicio directivă pentru forțele de ordine cu privire la instrucțiunile de folosire a acestora. Prin urmare, Curtea a considerat că este necesară consolidarea garanțiilor privind folosirea corectă a grenadelor lacrimogene pentru a reduce la minim riscul de deces și de vătămare corporală în legătură cu folosirea acestora.

Îzci împotriva Turciei

22 iulie 2013

Cauza a avut ca obiect susținerile reclamantei că a fost bătută de polițiști, stropită cu gaz iritant-lacrimogen, înjurată și insultată în martie 2005, în timp ce participa la demonstrații în Piața Beyazit din Istanbul pentru a sărbători Ziua Femeii. În special, reclamanta a susținut că, pe când mulțimea începuse să se disperseze în mod voluntar, polițiștii au atacat demonstrații cu bastoane, pe ea au lovit-o în față și pe corp și au continuat să o bată și să o lovească cu picioarele și atunci când era căzută la pământ. A adăugat că aceste atacuri din partea polițiștilor erau tolerate și rămâneau nepedepsite în Turcia. De asemenea, a precizat că acțiunile poliției au împiedicat-o să își exercite dreptul la libertatea de exprimare și de întrunire.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție sub aspect material și aspect procedural, ca urmare a recurgerii la violență excesivă împotriva reclamantei și a pulverizării de gaz lacrimogen asupra sa, chestiuni combinate cu faptul că autoritățile turce nu i-au găsit și pedepsit pe cei vinovați. În special, Curtea a observat că, la fel ca în multe cauze anterioare îndreptate împotriva Turciei, polițiștii nu au dat dovadă de toleranța și reținerea necesare înainte de a încerca să disperseze o mulțime care nu era violentă și nu reprezenta un pericol pentru ordinea publică și că folosirea forței disproporționate împotriva demonstrațiilor a cauzat vătămarea corporală a reclamantei. În plus, faptul că autoritățile nu i-au găsit și pedepsit pe polițiștii vinovați de faptele în litigiu a ridicat îndoieli serioase cu privire la respectarea de către stat a obligației care îi revine în temeiul Convenției de a efectua o anchetă eficientă în legătură cu susținerile sale privind relele tratamente. De asemenea, în această cauză Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 11** (libertatea de întrunire) din Convenție, constatând că violența excesivă exercitată de polițiști asupra reclamantei, al cărei comportament nu a necesitat o intervenție atât de brutală, a fost disproporționată în raport cu obiectivul urmărit – și anume de a preveni apariția de tulburări și săvârșirea de infracțiuni, precum și de a menține ordinea publică – și a avut, în plus, un efect de descurajare a celor care ar fi dorit să participe la demonstrație. În final, în temeiul **art. 46** (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, observând că a hotărât deja în

peste 40 din hotărârile sale referitoare la Turcia că intervenția violentă a agenților forțelor de ordine în demonstrații a dus la o încălcare a art. 3 și/sau a art. 11 din Convenție și că în fața Curții erau pendinte numeroase cereri îndreptate împotriva Turciei în legătură cu dreptul la libertatea de întrunire și/sau la folosirea excesivă a forței de către forțele de ordine în timpul demonstrațiilor, Curtea a îndemnat autoritățile turce să adopte măsuri generale pentru ca astfel de încălcări similare să nu mai aibă loc.

Mocanu și alții împotriva României

17 septembrie 2014 (Marea Cameră)

Cauza a avut ca obiect în special ancheta care a urmat reprimării violente a demonstrațiilor care au avut loc la București în iunie 1990 împotriva regimului de atunci. În timpul represiunii, soțul primei reclamante a fost împușcat mortal, iar al doilea reclamant a fost interceptat și maltratată de polițiști. Cei doi reclamanti au susținut că România nu și-a îndeplinit obligațiile de a efectua o anchetă eficientă, imparțială și diligentă, de natură să ducă la identificarea și pedepsirea persoanelor vinovate de reprimarea armată.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 2** (dreptul la viață) din Convenție sub aspect procedural (anchetă) în cazul primei reclamante și că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție în cazul celui de al doilea reclamant, constatând că autoritățile responsabile de anchetă nu au luat toate măsurile care ar fi permis identificarea și pedepsirea persoanelor responsabile de violențele respective și că reclamantii nu au beneficiat de o anchetă eficientă în sensul Convenției. În special, Curtea a recunoscut că, în circumstanțe excepționale, consecințele psihologice ale relexor tratamente aplicate de către funcționari ai statului pot să afecteze negativ capacitatea victimelor de a face plângere privind tratamentele suferite și să constituie un obstacol major în calea exercitării dreptului lor la despăgubiri. În această cauză, Curtea a observat că al doilea reclamant, la fel ca majoritatea victimelor, a prins curaj să depună plângere abia după câțiva ani după evenimente, când ancheta declanșată deja din oficiu părea să facă progrese. Prin urmare, Curtea a considerat că, în circumstanțele excepționale ale cauzei, vulnerabilitatea și sentimentul de neputință al persoanei în cauză constituiau o explicație plauzibilă și acceptabilă a faptului că a depus plângere abia în 2001, la mai mult de 10 de ani după evenimente.

Cestaro împotriva Italiei

7 aprilie 2015

În iulie 2001, la Genova a avut loc al 27-lea Summit G8. Numeroase organizații neguvernamentale au desfășurat în oraș, în același timp, un summit anti-globalizare. Această cauză a avut ca obiect evenimentele care au avut loc la sfârșitul Summitului G8, într-o școală pusă la dispoziție de autoritățile municipale pentru a servi ca loc de cazare peste noapte pentru demonstrații „autorizați”. O unitate de poliție de ordine publică a pătruns în clădire pe la miezul nopții pentru a efectua o percheziție. La sosirea poliției, reclamantul, care pe atunci era în vârstă de 62 de ani și se afla în interiorul școlii, s-a așezat cu spatele la perete și a ridicat brațele în aer. A fost lovit de mai multe ori, iar loviturile i-au cauzat fracturi multiple. Reclamantul s-a plâns că, în timpul pătrunderii forțelor de poliție în școală, a fost victima unor violențe și abuzuri care, în opinia sa, puteau fi încadrate ca tortură.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție din cauza relexor tratamente suferite de reclamant și a legislației penale necorespunzătoare privind obligația de a pedepsi actele de tortură și lipsită de efecte de descurajare pentru a preveni în mod eficient repetarea acestora. Având în vedere toate circumstanțele expuse, Curtea a hotărât în special că era necesar ca relexor tratamente suferite de reclamant în timpul pătrunderii poliției în școală să fie încadrate ca „tortură”. Curtea a remarcat, de asemenea, că neidentificarea autorilor materiali ai relexor tratamente era, în parte, rezultatul dificultății obiective a parchetului de a proceda la efectuarea anumitor identificări, dar și al lipsei de cooperare din partea poliției. În plus, în temeiul **art. 46** (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, după ce a subliniat natura structurală a problemei, Curtea a observat că, în ceea ce privește măsurile care trebuie luate pentru remedierea acesteia, obligațiile pozitive care îi revin statului în contextul art. 3 din Convenție pot include obligația de a institui un cadru legal adaptat, inclusiv prin intermediul unor dispoziții penale eficiente.

A se vedea de asemenea: [Bartesaghi Gallo si alții împotriva Italiei](#), hotărârea din 22 iunie 2017; [Blair si alții împotriva Italiei](#) și [Azzolina si alții împotriva Italiei](#), hotărârile din 27 octombrie 2017.

Süleyman Celebi și alții împotriva Turciei

24 mai 2016

Reclamanții erau persoane fizice și un sindicat care au luat parte la o întrunire cu ocazia sărbătoririi Zilei Internaționale a Muncii la 1 mai 2008 la Istanbul, întrunire dispersată în mod violent de poliție. În special, reclamanții persoane fizice au susținut că polițiștii au folosit o forță disproporționată pentru dispersare, precizând că au fost internați în spital din cauza problemelor legate de inhalarea de gaze lacrimogene și a loviturilor care le-au fost aplicate, și considerând că forțele de ordine au rămas nepedepsite.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, sub aspect material și aspect procedural, în cazul celui de al treilea și al cincilea reclamant. În special, Curtea a observat că leziunile constatate de medici la aceștia din urmă, care nu au avut un comportament violent, ar trebui considerate ca fiind imputabile dispersării brutale a demonstrației de către poliție. Or, simpla dispersare a unei demonstrații neputând să justifice un astfel de tratament, acesta a fost, prin urmare, inuman și degradant. Curtea a constatat, de asemenea, că în această cauză nu a existat nici o urmărire penală față de polițiștii implicați și nici o anchetă judiciară a persoanelor care au dat ordine. Doar o cercetare penală vizând polițiștii, precum și prefectul și directorul pentru securitate, respectiv cei care au dat ordinele, ar fi permis clarificarea conținutului și amplitudinii ordinelor primite de polițiști.

Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası și alții împotriva Turciei

5 iulie 2016

În noiembrie 2005, sindicatul „Eğitim-Sen” și-a îndemnat membrii să protesteze în centrul orașului Ankara pentru a revendica recunoașterea dreptului la educație gratuită și de calitate. Cauza a avut ca obiect, în special, susținerile a șase dintre membrii săi cu privire la relele tratamente la care ar fi fost supuși de forțele de ordine. Potrivit acestora, forțele de securitate i-au stropit cu apă sub presiune, au aruncat bombe cu gaz lacrimogen și au îndreptat un vehicul blindat în direcția lor. De asemenea, reclamanții au acuzat autoritățile că nu au deschis o anchetă penală în acest scop.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție în privința celor șase reclamanți membri ai sindicatului, reținând în special faptul că recurgerea la forță criticată de reclamanți a avut drept consecințe pentru aceștia vătămări corporale care, fără îndoială, le-au cauzat o suferință de o asemenea natură încât constituia un tratament inuman și degradant. Pe de altă parte, chiar presupunând că recurgerea la forță ar fi putut fi justificată de comportamentul demonstranților, Curtea a considerat că nu s-a stabilit că dispersarea adunării în litigiu putea să justifice gravitatea loviturilor pe corp, cap sau față aplicate participanților la acest eveniment. Astfel, explicațiile Guvernului turc nu permiteau Curții să concluzioneze că forța folosită de forțele de ordine constituia un răspuns adecvat la situație având în vedere comportamentul avut de demonstranți în timpul incidentului în litigiu. De asemenea, Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** din Convenție sub aspect procedural, constatând în special că nici plângerile adresate Procurorului General al Parchetului de pe lângă Curtea de Casație, nici plângerea adresată Procurorului Republicii nu au condus la o anchetă eficientă.

Kılıcı împotriva Turciei

27 noiembrie 2018

În martie 2009, aproximativ 200 de membri ai mai multor sindicate s-au întrunit la Istanbul și s-au îndreptat către un cartier în care se desfășura al Cincilea Forum Mondial al Apei, pentru ca, printr-o declarație adresată presei, să își exprime dezacordul cu comercializarea și privatizarea apei. Reclamantul, membru al unuia dintre sindicate, a fost rănit prin împușcare cu un glonț de cauciuc de către poliție în timpul dispersării demonstranților. În special, acesta a criticat folosirea disproporționată și nejustificată a forței de către polițiști și lipsa unei anchete eficiente.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, constatând că nu s-a stabilit că folosirea forței soldate cu

vătămarea reclamantului a fost un răspuns adecvat la situația respectivă și proporțional cu scopul urmărit, și anume dispersarea controlată a unei adunări, precum și că actele de cercetare penală întreprinse nu au fost temeinice și eficiente. În ceea ce privește în special gloanțele de cauciuc, Curtea a considerat că singurele dispoziții legislative care descriu orientările privind competența poliției de folosire a forței nu erau în sine suficiente pentru a conferi un caracter legal și corespunzător folosirii gloanțelor de cauciuc într-o acțiune polițienească în lipsa unor reglementări specifice privind folosirea acestui tip de muniții. În opinia Curții, o astfel de situație nu permitea asigurarea nivelului de protecție a integrității corporale a persoanelor care este necesar în societățile democratice contemporane din Europa.

Selecție de cereri pendinte

Sirenko împotriva Ucrainei (nr. 9078/14)

Cerere comunicată Guvernului ucrainean la 1 februarie 2014

Această cauză are ca obiect plângerea unui participant la demonstrațiile care au avut loc în centrul Kievului începând din noiembrie 2013. În special, reclamantul susține că a fost bătut de unitățile speciale de poliție în timpul unei dispersări brutale a demonstranților.

Curtea a comunicat cererea Guvernului ucrainean și a adresat părților [întrebări în temeiul art. 3](#) (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante), [art. 5](#) (dreptul la libertate și la siguranță), [art. 11](#) (libertatea de întrunire), [art. 13](#) (dreptul la o cale de atac efectivă) și [art. 35](#) (condiții de admisibilitate) din Convenție.

Derevanko împotriva Ucrainei (nr. 7684/14)

Cerere comunicată Guvernului ucrainean la 20 februarie 2014

Această cauză are ca obiect plângerea unui participant la demonstrațiile care au avut loc în centrul Kievului începând din noiembrie 2013. Reclamantul susține că măsurile luate de autorități pentru reprimarea demonstrațiilor au constituit o încălcare a mai multor drepturi ale sale – și ale celorlalți demonstranți – care sunt garantate de Convenție.

Curtea a comunicat cererea Guvernului ucrainean și a adresat părților [întrebări în temeiul art. 2](#) (dreptul la viață), [art. 3](#) (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante), [art. 11](#) (libertatea de întrunire), [art. 13](#) (dreptul la o cale de atac efectivă) și [art. 35](#) (condiții de admisibilitate) din Convenție.

Nedemonstranți

Lazaridou împotriva Greciei

28 iunie 2018

Această cauză a avut ca obiect vătămarea corporală suferită de reclamantă în mai 2010, în ziua în care a avut loc o demonstrație împotriva măsurilor de austeritate impuse de Guvernul elen. Reclamanta, care nu participa la demonstrație, se afla în incinta unei clădiri în care își aveau sediul două asociații. Rănită la braț de fragmente de sticlă, aceasta a imputat vătămarea sa polițiștilor dintr-o unitate specială, care ar fi intrat în clădire și ar fi spart o ușă de sticlă în spatele căreia se afla reclamanta. În special, reclamanta a susținut că a fost rănită în mod intenționat de către polițiști, care ulterior nu s-au preocupat deloc de starea sa și i-au împiedicat accesul imediat la îngrijiri medicale. De asemenea, reclamanta s-a plâns de anchetele efectuate în legătură cu evenimentele în litigiu.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție sub aspect procedural și aspect material. În special, aceasta a constatat că instanțele elene, soluționând cauza penală, i-au achitat pe polițiștii inculpați după ce au examinat probele și au efectuat toate actele oferite de procedura penală pentru a clarifica circumstanțele incidentului în litigiu. De asemenea, a constatat că nu există nimic în procedură care să sugereze că instanțele naționale nu au avut independența și imparțialitatea necesare. De asemenea, Curtea a hotărât că, în prezenta cauză, nu existau probe suficiente pentru a concluziona, dincolo de orice îndoială rezonabilă, că reclamanta fusese supusă pretinselor tratamente de către polițiștii în cauză. În special, Curtea a reamintit că acuzațiile de rele tratamente trebuie să fie susținute de probe

corespunzătoare. Însă în cazul reclamantei nu existau suficiente probe. În final, reclamanta nu a fost reținută sau arestată preventiv de polițiști și nici nu s-a aflat sub controlul polițiștilor. Prin urmare, situația sa era destul de diferită de cea în care o persoană se află în mâinile polițiștilor.

Jurnaliști care fac reportaje despre demonstrații

Najafli împotriva Azerbaidjanului

2 octombrie 2012

În octombrie 2005, reclamantul, jurnalist, a fost trimis să facă un reportaj despre o demonstrație neautorizată, desfășurată de partidele de opoziție în Baku. În timpul dispersării adunării de către poliție, el și colegii săi au fost bătuți și au suferit diverse vătămări. În special, reclamantul a susținut că a fost bătut de poliție și că autoritățile nu au efectuat nicio anchetă eficientă în această chestiune, lăsându-i nepedepsiți pe polițiștii vinovați.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție în ceea ce privește rele tratamente aplicate reclamantului de către polițiști, având în vedere în special leziunile sale, care dovedeau grave suferințe fizice și psihologice. În special, Curtea a constatat că reclamantul nu a recurs la violență împotriva polițiștilor și nu a constituit un pericol pentru aceștia. Autoritățile nu au prezentat niciun alt motiv pentru a justifica folosirea forței, care a fost așadar inutilă, excesivă și inacceptabilă. De asemenea, Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 3** din Convenție în ceea ce privește ancheta privind acuzațiile de abuz formulate de reclamant, constatând că aceasta a fost ineficientă și lipsită de independență. În special, Curtea a constatat că nu s-a luat nicio măsură procedurală semnificativă înainte de audierea reclamantului, adică după mai mult de 3 luni de la incident, și că identificarea persoanelor vinovate de abuzul suferit de reclamant a fost încredințată aceleiași autorități în subordinea căreia se aflau polițiștii acuzați. Deși un alt serviciu de poliție a fost responsabil de această parte esențială a anchetei, acești polițiști erau colegi, angajați de aceeași autoritate publică.

A se vedea de asemenea: Rizvanov împotriva Azerbaidjanului, hotărârea din 17 aprilie 2012.

Dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil (art. 6)

Mocanu și alții împotriva României

17 septembrie 2014 (Marea Cameră)

A treia reclamantă în această cauză, Asociația „21 decembrie 1989” s-a plâns de durata procesului penal declanșat ca urmare a reprimării violente a demonstrațiilor care au avut loc la București în iunie 1990 împotriva regimului aflat la putere în acea perioadă. Aceasta s-a constituit parte civilă în proces pentru a solicita despăgubiri pentru prejudiciul rezultat din jefuirea sediului său, distrugerea proprietății sale și agresiunea comisă asupra membrilor săi.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 6 § 1** (dreptul la un proces echitabil într-un termen rezonabil) din Convenție, constatând că durata procesului respectiv – aproape 19 ani – este excesivă și că nu a îndeplinit criteriul termenului rezonabil.

Libertatea de exprimare (art. 10)

Najafli împotriva Azerbaidjanului

2 octombrie 2012

În octombrie 2005, reclamantul, jurnalist, a fost trimis să facă un reportaj despre o demonstrație neautorizată, desfășurată de partidele de opoziție în Baku. În timpul dispersării adunării de către poliție, el și colegii săi au fost bătuți și au suferit diverse vătămări. În special, reclamantul a susținut că intenția polițiștilor respectivi a fost de a-l împiedica să facă reportajul despre demonstrație.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție în privința reclamantului. În special, Curtea a constatat că rolul presei în difuzarea de

informații și idei pe teme de interes public include în mod clar reportaje despre adunări și demonstrații ale opoziției, care sunt esențiale pentru dezvoltarea oricărei societăți democratice. Cu toate acestea, din cauza relexelor tratamente fizice și a folosirii excesive a forței la care a fost supus, reclamantul a fost împiedicat să facă reportaje despre astfel de evenimente. De altfel, Curtea nu a putut accepta faptul că polițiștii nu l-au putut identifica pe reclamant ca fiind jurnalist deoarece purta o insignă și a declarat în mod explicit profesia sa. În plus, Curtea a atras atenția că abuzul fizic cauzat jurnaliștilor de către funcționarii statului în îndeplinirea atribuțiilor lor împiedică în mod grav exercitarea dreptului jurnaliștilor de a primi și a difuza informații. Indiferent dacă a existat sau nu o intenție reală de a obstrucționa activitatea jurnalistică a reclamantului, acesta a fost victima unei folosiri inutile și excesive a forței, în mod contrar art. 3 (interzicerea tratamentelor inumane ori degradante) din Convenție, deși acesta a încercat în mod clar să spună că lucra ca jurnalist. Prin urmare, a existat o ingerință în exercitarea, de către reclamant, a drepturilor sale care decurg din art. 10. O astfel de ingerință nu era „necesară într-o societate democratică”, Guvernul nedemonstrând în mod convingător că era prevăzută de lege și urmarea un scop legitim.

Pentikäinen împotriva Finlandei

20 octombrie 2015 (Marea Cameră)

Cauza a avut ca obiect interceptarea reclamantului, fotograf jurnalist, în timpul unei demonstrații, precum și arestarea sa preventivă și condamnarea sa ulterior pentru nerespectarea dispozițiilor poliției. Reclamantul a considerat că interceptarea, arestarea preventivă și condamnarea sa i-au încălcat dreptul la libertatea de exprimare, deoarece a fost împiedicat să își desfășoare activitatea de jurnalist.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 10** (libertatea de exprimare) din Convenție, constatând că au fost proporționale interceptarea și condamnarea, cu suspendarea executării pedepsei, a reclamantului pentru nerespectarea dispozițiilor poliției în timpul unei demonstrații. În special, Curtea a constatat că autoritățile finlandeze și-au bazat deciziile pe motive relevante și suficiente și că au ajuns la un echilibru echitabil între interesele concurente implicate. Astfel, autoritățile nu au împiedicat în mod intenționat mass-media să facă un reportaj despre demonstrație ori să le împiedice activitatea. De asemenea, reclamantul nu a fost împiedicat să își desfășoare activitatea de jurnalist în timpul sau ulterior demonstrației. În special, acesta a fost interceptat nu din cauza activităților sale jurnalistice ca atare, ci din cauza refuzului de a se conforma somațiilor de a părăsi locul demonstrației, formulate de poliție. Nu i s-a confiscat echipamentul și nu i s-a aplicat nicio pedeapsă.

Libertatea de întrunire (art. 11)

Oya Ataman împotriva Turciei

5 decembrie 2006

În aprilie 2000, reclamanta, avocată și membră a consiliului de administrație al Asociației pentru Drepturile Omului, a organizat o demonstrație la Istanbul, sub forma unui marș urmat de o declarație către presă, în semn de protest față de proiectul de penitenciare de tip F. Reclamanta s-a plâns în special de o încălcare a drepturilor sale la libertatea de exprimare și libertatea de întrunire, în măsura în care demonstrația și citirea declarației către presă prevăzute în încheiere au fost împiedicate de poliție.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 11** (libertatea de întrunire) din Convenție, constatând că intervenția brutală a poliției a fost disproporționată și nu a constituit o măsură necesară pentru apărarea ordinii publice. În special, Curtea a observat că grupul de demonstrați – circa 50 de persoane care doreau să atragă atenția opiniei publice asupra unei teme de actualitate – nu constituia un pericol pentru ordinea publică, cu excepția posibilelor perturbări ale traficului. Constatând de altfel că adunarea a început în jurul orei prânzului și s-a încheiat cu intervenția poliției în următoarea jumătate de oră, Curtea a fost surprinsă de graba autorităților de a pune capăt acestei demonstrații, care a fost organizată sub egida Asociației pentru Drepturile Omului. Cu toate acestea, Curtea a considerat că, în absența actelor de violență din partea demonstrațiilor, este important ca autoritățile publice să arate un anumit grad de toleranță față de adunările pașnice, astfel

încât libertatea de întrunire garantată de art. 11 din Convenție să nu fie golită de conținut.

A se vedea de asemenea: **Balcik si altii împotriva Turciei**, hotărârea din 29 noiembrie 2007.

Éva Molnár împotriva Ungariei

7 octombrie 2008

În urma alegerilor parlamentare din Ungaria din aprilie 2002, reclamanta a participat la 4 iulie 2002 la o demonstrație organizată pentru a solicita renumărarea voturilor. Reclamanta s-a alăturat demonstrației în jurul orei 19. Până atunci, poliția oprise deja traficul în zona respectivă. Cu toate acestea, în jurul orei 21, după ce situația a devenit incontrollabilă, poliția a dispersat demonstranții fără a folosi forța. Reclamanta s-a plâns că demonstrația a fost dispersată pentru unicul motiv că poliția nu a fost informată anterior cu privire la desfășurarea acesteia.

Curtea a hotărât că **nu a fost încălcat art. 11** (libertatea de întrunire) din Convenție, constatând că ingerința în libertatea de întrunire a reclamantei nu a fost nerezonabilă. În special, Curtea s-a convins că dispersarea demonstrației în cauză a urmărit scopul legitim de prevenire a dezordinii și protejare a drepturilor altora. De asemenea, Curtea a remarcat că faptele în cauză au fost determinate de o demonstrație ilegală care a blocat un pod important din centrul Budapestei și că reclamanta a participat la demonstrația care a avut loc mai târziu în Piața Kossuth, al cărei obiectiv declarat a fost acela de a sprijini persoanele care demonstraseră ilegal pe pod. Curtea a subliniat, de asemenea, că demonstranții s-au adunat în jurul orei 13 în Piața Kossuth și că reclamanta li s-a alăturat în jurul orei 19, poliția punând capăt demonstrației abia în jurul orei 21. Curtea a considerat că, în aceste condiții, reclamanta a avut suficient timp pentru a-și arăta solidaritatea cu ceilalți demonstranți. În această cauză, Curtea s-a convins că, nefiind informată în prealabil despre desfășurarea demonstrației, poliția a arătat toleranța necesară față de demonstrație, care în mod inevitabil împiedicase circulația rutieră și cauzase o oarecare tulburare a ordinii publice. Prin urmare, dispersarea demonstrației în cauză nu a fost o măsură disproporționată.

İzci împotriva Turciei

22 iulie 2013

A se vedea supra, „Interzicerea torturii și a tratamentelor inumane ori degradante”.

Süleyman Celebi și alții împotriva Turciei

24 mai 2016

Reclamantii erau persoane fizice și un sindicat care au luat parte la o adunare ocazională de sărbătorirea Zilei Internaționale a Muncii, la 1 mai 2008 la Istanbul, adunare dispersată în mod violent de poliție. În special, aceștia s-au plâns că au fost împiedicați să își exercite dreptul de a demonstra din cauza intervenției forțelor de ordine.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 11** (libertatea de întrunire) din Convenție, constatând în special că nicio nevoie socială imperioasă nu justificase totala lipsă de toleranță a autorităților față de demonstranți prin obstrucționarea, într-un mod violent pe deasupra, a exercitării libertății lor de întrunire pașnică. Având în vedere brutalitatea intervenției poliției în acest caz, în special în ceea ce privește folosirea gazelor iritant-lacrimogene, lipsa oricărei examinări judecătorești a proporționalității și necesității acesteia este de natură să descurajeze participarea membrilor sindicatelor și a altor cetățeni la demonstrații legitime. În plus, în temeiul **art. 46** (forța obligatorie și executarea hotărârilor) din Convenție, Curtea a observat că persistența recurgerii la o forță excesivă pentru a dispersa demonstrațiile pașnice și folosirea sistematică a grenadelor lacrimogene, arme potențial letale, ar putea determina cetățenii să se teamă de participarea la demonstrații și, prin urmare, să îi descurajeze să își exercite dreptul garantat de art. 11 din Convenție. Având în vedere creșterea numărului de cereri similare, Curtea a reamintit necesitatea unui control judecătoresc efectiv având ca obiect acțiunea forțelor de ordine împotriva demonstrațiilor: pentru a fi considerat eficient, un astfel de control trebuie să poată conduce, după caz, la inculparea persoanelor care dau ordine (cum ar fi persoanele cu funcții sau grade înalte).

A se vedea de asemenea: **Disk și Kesk împotriva Turciei**, hotărârea din 27 noiembrie 2012; **Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası și alții împotriva Turciei**, hotărârea din

5 iulie 2016.

Laguna Guzman împotriva Spaniei

6 octombrie 2020¹

Reclamanta din această cauză, care, în februarie 2014, a participat în Valladolid la o demonstrație împotriva reducerilor bugetare și a creșterii șomajului, a susținut că, atunci când au dispersat cu forța o adunare spontană care se formase la sfârșitul demonstrației oficiale, forțele de poliție i-au provocat o vătămare corporală care i-a cauzat o invaliditate permanentă. Reclamanta a afirmat că poliția a folosit o forță disproporționată împotriva sa și a altor demonstranți.

Curtea a hotărât că **a fost încălcat art. 11** (libertatea de întrunire) din Convenție în privința reclamantei, constatând că folosirea forței de către poliție a fost nejustificată și constituia o încălcare disproporționată a drepturilor reclamantei. În special, Curtea a observat că demonstrația spontană fusese pașnică până când a fost dispersată de poliție și a considerat că autoritățile nu au prezentat motive relevante și suficiente pentru a justifica dispersarea demonstrației. În plus, reclamanta nu a fost niciodată arestată sau judecată pentru violență în timpul protestelor.

Texte și documente

A se vedea în special:

- **Ghid privind art. 11 din Convenția europeană a drepturilor omului – Libertatea de întrunire și de asociere**, elaborat sub autoritatea Jurisconsultului
 - **Demonstrații în masă – Ghid privind jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului** (*în limba engleză*), elaborat sub autoritatea Jurisconsultului
-

Contact pentru presă:
Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08

¹ Hotărârea va deveni definitivă în condițiile prevăzute la art. 44 § 2 (hotărâri definitive) din [Convenția europeană a drepturilor omului](#).